

Ocena rozpowszechnienia środków psychoaktywnych wśród młodzieży gimnazjalnej województwa śląskiego

Assessment of the prevalence of taking psychoactive substances in secondary school students from the Silesia region

Mateusz Patyk^{1 (a-g)}, Łukasz Gojny^{1 (a-g)}, Piotr Kołęda^{2 (a b, f)}, Agnieszka Pirogowicz^{3 (b, c)}

¹ Studenckie Koło Naukowe Promocji Zdrowia i Profilaktyki Chorób przy Katedrze i Zakładzie Higieny, opiekun: dr n. med. I. Pirogowicz, Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu. Kierownik: dr hab. K. Pawlas, prof. nadzw.

² Katedra i Zakład Patofizjologii, Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu. Kierownik: dr hab. W. Pilecki, prof. nadzw.

³ Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Oddział Wrocław – Dziekan: Prof. dr hab. T. Zaleskiewicz

^(a) przygotowanie projektu

^(b) tworzenie kwestionariusza

^(c) zbieranie danych

^(d) analiza statystyczna

^(e) interpretacja danych

^(f) przygotowanie maszynopisu

^(g) opracowanie piśmiennictwa

STRESZCZENIE

Wstęp: Celem badania była szczegółowa ocena skali problemu zażywania substancji psychoaktywnych w grupie młodzieży w wieku 13–16 lat, uwzględniająca również obecny stan ich wiedzy na powyższy temat. Uzyskane wyniki mogą pomóc w stworzeniu programu profilaktycznego mającego zapobiec narastaniu zjawiska. **Materiał i metody:** Badanie zostało przeprowadzone w 2013 roku na grupie 197 uczniów w wieku gimnazjalnym z użyciem autorskiego kwestionariusza opartego na ankiecie ESPAD (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs). **Wyniki:** W badanej grupie (n = 197), 25% osób chciałoby spróbować substancji psychoaktywnych, gdyby te były legalne, a 19% osób podaje, że miało już z nimi bliski kontakt. Dzieci obawiają się głównie reakcji rodziców lub zatrzymania przez policję, czy straż miejską, jako konsekwencji zażywania środków odurzających. Przynajmniej co dziesiąty badany miał okazję palić marihuanę. **Wnioski:** Pomimo młodego wieku grupa badanych miała już kontakt ze środkami psychoaktywnymi. Co trzeciej osobie proponowano wspólne sięgnięcie po używkę. Przynajmniej 40% badanych jest świadoma skąd może nabyć substancje psychoaktywne. Otrzymane wyniki są niepokojące, gdyż wskazują na znaczne zainteresowanie środkami oddziałującymi na ośrodkowy układ nerwowy, w tym substancjami uznanymi powszechnie za narkotyki, czy też wchodzącymi w skład powszechnie dostępnych leków (OTC).

Słowa kluczowe: środki psychoaktywne, narkotyki, uzależnienie, młodzież

ABSTRACT

Background: The aim of the study was to scrutinize the scale of a current problem of psychoactive substances taking by adolescents aged 13–16, including the level of their knowledge of that subject. The results obtained can help to create an educational program targeted at decreasing the number of students using drugs. **Material and methods:** The study was performed on a group of 197 secondary school students in 2013 with the use of self-developed query based on ESPAD (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) questionnaire. **Results:** 25% of the students showed their curiosity in trying some psychoactive substances, if those were legal. 19% declared that they already have had a contact with drugs. Teenagers are worried about the possible reaction of their parents and legal consequences of the use of psychoactive substances. At least every tenth of the respondents have had an opportunity to try marihuana. **Conclusions:** Despite the low average age the group of respondents has had contact with psychoactive substances. Every third person has been offered psychoactive substances. At least 40% of teenagers know about the possible ways where to take the drugs from. The outcome of the study is quite alarming because it shows a considerable interest in common drugs, as well as in some OTC medicaments.

Key words: psychoactive agents, drugs, substance addiction, adolescent

WSTĘP

Według doniesień medialnych oraz informacji klinicznych, zazywanie środków psychoaktywnych stanowi istotny problem społeczny oraz medyczny. Coraz częściej na oddziały toksykologiczne trafiają młodzi ludzie z objawami zatrucia narkotykami, bądź innymi substancjami odurzającymi. Niepokojąca jest również „kreatywność” młodzieży w sposobach aplikacji środków odurzających [1]. Metody aplikacji popularne przed laty jak iniekcje czy inhalacje coraz częściej ustępują miejsca środkom przyjmowanym doustnie, w tym coraz częściej lekom [2]. W oparciu o wyniki aktualnych badań naukowych można zauważyć obniżenie wieku pierwszego kontaktu z substancjami psychoaktywnymi [3]. Co więcej, używki legalnie dostępne po ukończeniu 18 roku życia (alkohol, nikotyna) zastępowane są często silniejszymi związkami chemicznymi, zawartymi w marihuanie czy szeroko pojętych „dopalaczach”. Ponadto wśród młodzieży zaobserwowano niedawno niepokojące zjawisko nadużywania leków dostępnych bez recepty, m.in. dektrometorfanu, efedryny czy kodeiny, w celu uzyskania efektu odurzającego [4].

Celem pracy była szczegółowa analiza problemu sięgania po środki psychoaktywne przez młodzież szkół gimnazjalnych. Pod uwagę wzięto m.in. takie aspekty jak: chęć sięgnięcia po tego typu specyfiki, sytuacje sprzyjające ewentualnemu kontaktowi, związane z tym obawy oraz świadomość działań niepożądanych. Ponadto starano się ocenić wiedzę młodzieży dotyczącą dostępności, potencjalnych źródeł legalnego lub też nielegalnego zakupu oraz uzależnień.

Głównym założeniem pracy jest wykorzystanie wyników badań do stworzenia programu profilaktycznego mającego przeciwdziałać narastaniu zjawiska.

MATERIAŁ I METODY

Badanie zostało wykonane w 2012 i 2013 roku, a grupę badawczą stanowiło 201 uczniów, w ramach długoterminowego projektu pt. „Substancje psychoaktywne – niezła faza, czy niepotrzebne ryzyko...?”. W czasie spotkań z młodzieżą w wieku 13–16 lat członkowie SKN (Studenckie Koło Naukowe Promocji Zdrowia i Profilaktyki Chorób przy Katedrze i Zakładzie Higieny Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu) prowadzili zajęcia edukacyjne dotyczące środków psychoaktywnych. Przed rozpoczęciem każdego zajęcia

uczniowie mieli za zadanie wypełnić specjalnie przygotowaną ankietę. Kwestionariusz składający się z 34 pytań został opracowany przez członków SKN we współpracy z lekarzem i psychologiem w oparciu o formularz ESPAD. Spośród wydanych 201 ankiet poprawnie zostało wypełnionych 197. Grupa składała się z 122 (62%) dziewcząt i 75 (38%) chłopców w wieku 13–16 lat (średni wiek = 14,84; SD = 0,89). Badania zostały przeprowadzone łącznie w dwóch placówkach edukacyjnych województwa śląskiego w Cieszynie oraz w Rybniku. Do badania zostali zakwalifikowani wszyscy obecni w danym dniu uczniowie klas 1–3 gimnazjum.

Pytania zostały podzielone na cztery grupy tematyczne:

- Charakterystyka osoby ankietowanej (płeć, wiek, styl życia, forma spędzania czasu wolnego),
- Kontakt z substancjami psychoaktywnymi (m.in. chęć sięgnięcia, oferty nabycia, źródło zakupu, czynniki sprzyjające zazywaniu),
- Najbliższe otoczenie (osoba pierwszego kontaktu, miejsce szukania pomocy, akceptacja lub brak akceptacji przez środowisko dla stosowania używek),
- Podstawowa wiedza o używkach (siła działania, stopień uzależniania, działania niepożądane).

Wyniki zebrano, a następnie opracowano w programie StatSoft Statistica 10. Do analizy użyto testu zgodności Chi-kwadrat Fishera oraz testu korelacji Pearsona. Ponadto przeanalizowano procentowy udział odpowiedzi w pytaniach zamkniętych oraz średnie wartości w pytaniach ze skalą od 1–5.

WYNIKI BADAŃ

W analizowanej grupie 197 osób, 24% (n = 45) zadeklarowało chęć spróbowania środków psychoaktywnych, gdyby te były legalne. Warto zaznaczyć, że blisko 19% (n = 36) miało już bliski kontakt z używkami. W obu pytaniach nie zaobserwowano różnic istotnych statystycznie między grupą mężczyzn i kobiet. Ponadto zanotowano wysokie współczynniki korelacji ($r_1 = 0,88$ i $r_2 = 0,98$) wskazujące na wzrost zainteresowania środkami psychoaktywnymi wraz ze wzrostem wieku (tab. I). W kolejnym pytaniu poproszono ankietowanych o podanie nazw używek jakie mieli okazję spróbować. Najwięcej, bo aż 21 (11%) osób w wieku 13–16 lat podało marihuanę, 15 (8%) osób alkohol, a 12 (6%) nikotynę. Spośród innych podawanych substancji najczęściej pojawiał się Acodin (dextrometorfan – lek OTC!), LSD i kokaina.

Tabela I. Chęć zazywania środków psychoaktywnych i dotychczasowy kontakt z nimi w grupie badanych

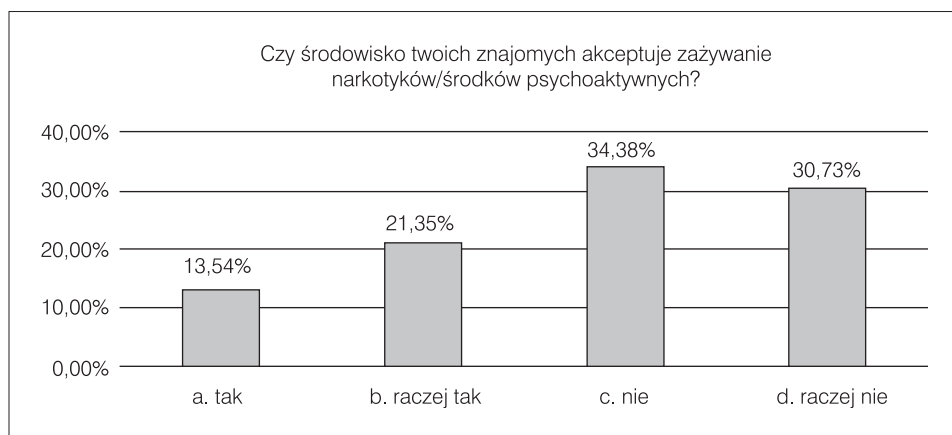
Table I. Proclivity to try psychoactive substances and declared contact in the group of respondents

		Wszyscy	Kobiety	Mężczyźni	13 lat	14 lat	15 lat	16 lat
Gdyby narkotyki/substancje psychoaktywne były legalne czy byś spróbował(a)?								
tak	N	45	26	19	0*	14*	13*	18*
	%	23,81%	22,22%	26,39%	0,00%	25,45%	18,57%	34,62%
nie	N	144	91	53	12	41	57	34
	%	76,19%	77,78%	73,61%	100,00%	74,55%	81,43%	65,38%
Czy miałeś okazję spróbować narkotyków/środków psychoaktywnych?								
tak	N	36	23	13	0**	5**	14**	17**
	%	18,46%	18,85%	17,81%	0,00%	8,77%	19,18%	32,69%
nie	N	159	99	60	13	52	59	35
	%	81,54%	81,15%	82,19%	100,00%	91,23%	80,82%	67,31%

Wśród ankietowanych 33% (n=70) deklaruje, że spędza czas wolny spotykając się ze znajomymi, 24% (n=50) zajmuje się własnym hobby, a 20% (n=43) uprawia sport. Co druga osoba, która zadeklarowała kontakt ze środkami psychoaktywnymi spędza czas wolny spotykając się ze znajomymi, a dla 35% z nich imprezy są najlepszą okazją do sięgnięcia po używki. Korzystając z testu Chi-kwadrat Fishera wykazano związek pomiędzy deklarowaniem spędzania większości wolnego czasu na spotkaniach ze znajomymi a większą ilością propozycji wspólnego stosowania używek (p=0,0128). Co ciekawe, aż 54% osób zapytanych o okoliczności najczęstszego sięgania po środki psychoaktywne przez młodzież odpowiedziało, że dzieje się to na imprezie. Według jednej trzeciej (n=58) badanych gimnazjalistów spróbowaniu narkotyków sprzyja euforia i radość, a dla 26% (n=48) depresja oraz smutek byłyby stanem przyczyniającym się do użycia wspomnianych substancji.

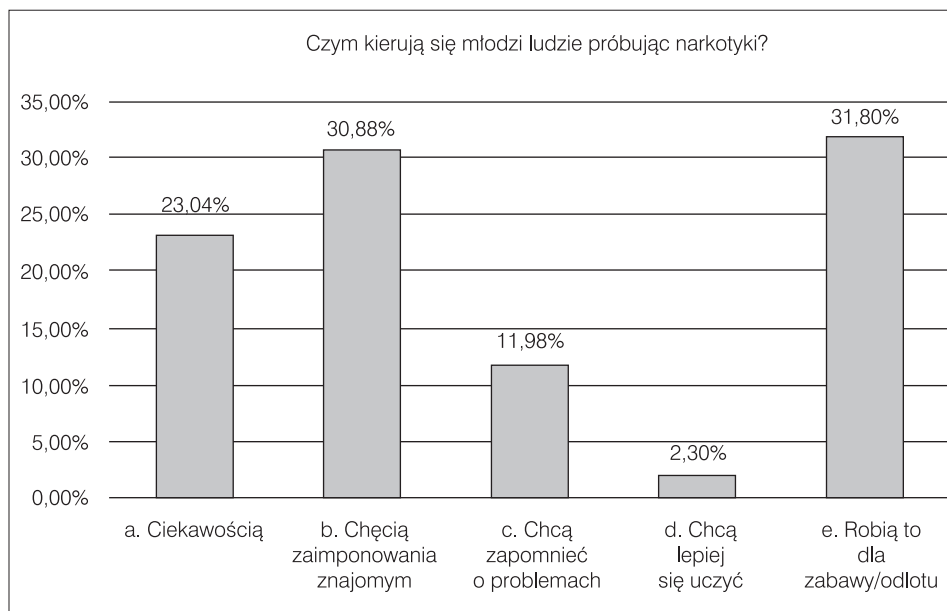
Mimo, iż zdaniem aż 125 (63%) ankietowanych ich środowisko nie akceptuje odurzania się, około 31% (n=67) z nich sięgając po środki psychoaktywne chciałoby zaimponować swoim znajomym (ryc. 1). Zaledwie 5 osób (2%) byłoby gotowych sięgnąć po narkotyki w celu poprawy sprawności uczenia się. Zdecydowana większość zrobiłaby to by zaimponować innym lub by lepiej się bawić. (ryc. 2.) Młodzież sięgając po używki najbardziej obawiałaby się reakcji rodziców (33%, n=72) oraz zatrzymania przez policję/straż miejską (31%, n=67). Jedynie co 10 osoba obawiałaby się uzależnienia lub skutków ubocznych.

Niepokojący wydaje się fakt, że aż 40% (n=78) badanych zadeklarowało, że wie, gdzie może nabyć środki psychoaktywne. Na pytanie, czy zdobycie narkotyków jest trudne, 23% (n=42) udzieliło odpowiedzi „bardzo łatwe, są powszechnie dostępne”, a ponad 50% (n=97) „umiarkowanie trudne, trzeba trochę poszukać”.

Ryc. 1. Ocena nastawienia środowiska badanych względem zazywania środków psychoaktywnych

Fig. 1. The declared attitude of teenagers towards the use of psychoactive substances

Ryc. 2. Powody dla których zdaniem badanej grupy młodzi ludzie próbują narkotyków

Fig. 2. The declared reasons why teenagers try drugs

Zdecydowana większość (75%, n = 146) poprawnie określiła substancję psychoaktywną jako związek oddziałujący na centralny układ nerwowy wywołujący zmiany nastroju, postrzegania i świadomości. Pomimo, iż 43% (n = 84) osób uważa, że nie

ma czegoś takiego jak narkotyki miękkie i twarde, większość w różny sposób różnicuje substancje odurzające według siły działania, efektu niepożądanego, czy siły uzależnienia (tab. II).

Tabela II. Ocena siły właściwości środków psychoaktywnych dokonana przez badanych

Table II. The teenagers' evaluation of psychoactive substances' characteristics

	Leki	Dopalacze	Marihuana, haszysz	Amfetamina	Ecstasy
Uporządkuj wg siły działania przypisując numer wg skali: (1 – słabe 5 – bardzo mocne)					
\bar{x}	2,07	3,00	3,07	4,01	3,30
SD	1,34	1,40	1,32	1,15	1,10
σ	1,78	1,96	1,75	1,32	1,22
Uporządkuj pod względem efektu niepożądanego: (1 – mały 5 – bardzo duży)					
\bar{x}	2,25	3,55	2,82	3,68	3,23
SD	1,48	1,30	1,38	1,19	1,26
σ	2,20	1,69	1,90	1,43	1,58
Uporządkuj pod względem siły uzależnienia: 1-5 (1 – słabe, 5 – bardzo silne)					
\bar{x}	2,14	3,11	3,25	3,90	3,05
SD	1,35	1,22	1,41	1,27	1,24
σ	1,83	1,48	1,98	1,62	1,54

\bar{x} – średnia arytmetyczna podanych wartości (*arithmetic mean of SD values*)

SD – odchylenie standardowe (*standard deviation*)

σ – wariancja (*variance*)

Badani wykazali dość dużą wiedzę dotyczącą uzależnień (tab. III). Na pytanie jak można pomóc osobie uzależnionej, 62% (n = 132) odpowiedziało, że należy poddać chorego leczeniu w ośrodku uzależnień, a 25% (n = 53) podało, iż należy uświadomić osobę o jej problemie. Według badanych szybkość

uzależniania zależna jest głównie od cech substancji (4,11 w skali 1–5, SD = 1,1), a następnie od silnej woli (3,7 w skali 1–5, SD = 1,29). Zdecydowana większość badanych (n = 180, 91%) jest świadoma faktu, że osoba uzależniona do końca życia nie może zażywać żadnych ilości substancji.

Tabela III. Ocena cech uzależnienia od narkotyków dokonana przez badanych

Table III. The teenagers' evaluation of drug addiction characteristics

Uporządkuj wg siły działania przypisując numer wg skali: (1 – słabe 5 – bardzo mocne)						
	Typ substancji	Masa ciała, wzrost	Wiek	Płeć	Silna wola	Indywidualne predyspozycje
\bar{x}	4,11	2,10	2,71	1,85	3,77	2,66
SD	1,10	1,12	1,19	1,06	1,29	1,18
σ	1,21	1,25	1,40	1,13	1,67	1,39

Jaką rolę odgrywają niżej wymienione czynniki w leczeniu uzależnień w skali 1–5 (gdzie 1 – nie odgrywają żadnej)?					
	Siła woli	Wparcie rodziny	Świadomość istnienia problemu	Sięgnięcie „dna”	Chęć leczenia się
\bar{x}	4,34	4,08	3,89	2,72	4,24
SD	1,12	1,14	1,16	1,17	1,03
σ	1,25	1,29	1,34	1,37	1,07

Do kogo byś się zgłosił(a), gdybyś miał(a) problem z uzależnieniem?						
	Rodziców	Kogoś z rodziny	Wycho-wawcy	Przyjaciela	Forum inter-netowego	Lekarza/ ośrodka uzależnień
\bar{x}	3,32	2,66	1,44	3,77	2,70	3,08
SD	1,56	1,35	0,84	1,28	2,23	1,44
σ	2,43	1,82	0,71	3,07	4,96	2,08

\bar{x} – średnia arytmetyczna podanych wartości (*arithmetic mean of SD values*)

SD – odchylenie standardowe (*standard deviation*)

σ – wariancja (*variance*)

DYSKUSJA

Uzyskane wyniki jednoznacznie wskazują na narażenie, ale też na zainteresowanie młodych ludzi środkami psychoaktywnymi. Co piąty badany miał okazję spróbować używek. Co więcej, najpopularniejszą substancją okazała się marihuana, a nie jak przed laty nikotyna czy alkohol [5, 6]. Pozwala to stwierdzić, że zmianie ulega pewien spotykany dotychczas schemat. Palenie papierosów odbierane jest przez młodzież jako zachowanie obarczone dużym ryzykiem zdrowotnym [7, 8]. Jeszcze w 2005 roku palenie było elementem „szpanu” i „mody” [9]. Dzisiaj młodzież rzadziej sięga po papierosy, ale częściej korzysta z nieco bardziej kontrowersyjnych

substancji. W badanej grupie, mimo młodego wieku, 21 osób podało, że miało okazję palić marihuanę, a 12 – papierosy. Można przypuszczać, że nie wynika to z trudności zdobycia papierosów, a znaczącego wzrostu popularności tej pierwszej substancji [10]. Z badań przeprowadzonych w Brytyjskiej Kolumbii w Kanadzie w 2008 roku wynika, że marihuana jest przez niektórych traktowana jako substytut tytoniu lub jako wstęp do nikotynizmu [11].

W grupie badanej wykazano związek między stylem życia, a większym narażeniem na propozycje wspólnego użycia substancji psychoaktywnych. Osobom spędzającym większość wolnego czasu w gronie znajomych (biernie odpoczywających) zdecydowanie częściej proponowano zażycie narkotyków,

niż osobom uprawiającym regularnie sport czy zajmującym się hobby. Podobne wyniki między biernym stylem życia a częstszym sięganiem po papierosa uzyskała Kowalewska i Mazur w pracy nt. zależności między paleniem tytoniu a oglądaniem telewizji i DVD przez młodzież [12].

Bardziej niepokojący jest fakt narastania zainteresowania związkami pobudzającymi niewiadomego pochodzenia, jak np. dopalacze, leki oraz wiele innych np. sprężone powietrze, płyn do czyszczenia felg, zioła, mefedron. Podobne zjawisko było dotychczas najczęściej opisywane w piśmiennictwie amerykańskim. Dziś stanowi już istotny problem wielu krajów europejskich, w tym Polski [9]. Oprócz wspomnianej wyżej marihuany istotne miejsce wśród specyfików odurzających zajmują w Polsce leki OTC (*over-the-counter* – dostępne bez recepty). Najczęściej wymieniane Acodin (dekstrometorfan) czy Sudafed (pseudoefedryna), zażywane są w dawkach wielokrotnie przekraczających zalecane dziennie użycie. W jednym z opisywanych przypadków klinicznych 17-letnia kobieta zażyła 40 tabletek leku Acodin (dawka jednorazowa 15 mg) [4]. Wyszukiwanie informacji dotyczących sposobu aplikacji, dawki, a nawet spodziewanych wrażeń nawet niewprawnemu nastolatkowi zajmie nie więcej, niż kilka minut. Z raportu ESPAD 2011 wynika że 15% nastolatków przyznaje się do nadużywania leków [12]. Rzeczywiste oszacowanie skali wydaje się jednak niezmiernie trudne ze względu na brak świadomości rodziców czy pedagogów. Pomimo, iż od minimum kilku lat notowanych jest coraz więcej przypadków intoksykacji lekami OTC, nadal istnieje niewiele prac naukowych poświęconych temu zjawisku.

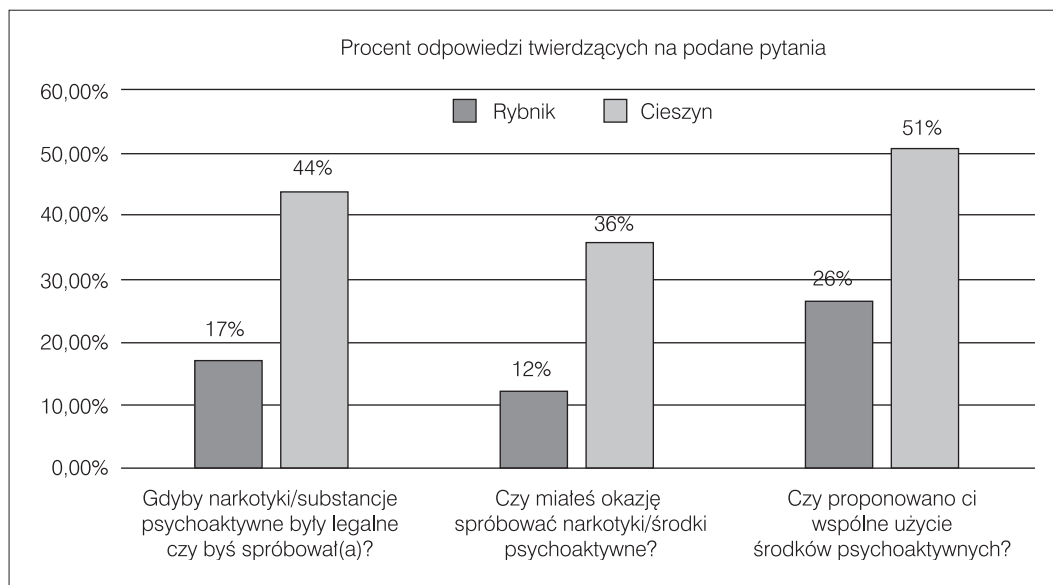
Wśród gimnazjalistów z Cieszyna oraz Rybnika 5 osób odpowiedziało, że miało okazję spróbować dekstrometorfanu w celu odurzenia się. niespełna 10% (n = 18) badanych wymieniło ten lek jako mający potencjalne działanie psychoaktywne. W badaniu pilotażowym programu „Substancje psychoaktywne – niezła faza, czy niepotrzebne ryzyko?” przeprowadzonym na grupie uczniów w wieku 12–15 lat ze środowisk wiejskich przeprowadzonym podczas turnusu rehabilitacyjno-zdrowotnego w Szklarskiej Porębie w lipcu 2012 roku, 5 osób przyznało się do stosowania Acodinu (dekstrometorfan) jako środka odurzającego [14].

Zastanawiający jest również wiek inicjacji. W badanej grupie wykazano znaczną korelację ($r_1 = 0,88$ i $r_2 = 0,98$) pomiędzy wiekiem, a chęcią sięgnięcia czy deklarowaną wykorzystaną, bądź niewykorzystaną okazją do spróbowania narkotyków. Z danych w tabeli I wynika, że spośród ankietowanych ani jeden trzynastolatek nie miał okazji spróbowania sub-

stancji psychoaktywnych. Jest to dość optymistyczny wynik w stosunku do doniesień innych badań naukowych [12, 15]. Może on jednak wynikać ze zbyt małej liczebności osób w tym wieku w badanej grupie. Doniesienia innych autorów są równie niepokojące i wskazują na sukcesywne obniżanie wieku inicjacji stosowania używek, jak również inicjacji seksualnej czy rozwoju niebezpiecznych zachowań [12, 16]. Chęć zaimponowania innym, poszukiwanie sensacji jest najczęstszym powodem sięgania po środki odurzające. Jedna trzecia badanych jako uczucie szczególnie sprzyjające spróbowaniu narkotyków podaje euforię i radość, a drugie tyle depresję i smutek. Wskazuje to zatem dwa różne kierunki dla których, lub w ramach których dzieci korzystają z „polepszaczy nastroju” [17, 18]. W pracy Velazquez i inni [18] wykazano jeszcze jeden dość intrygujący, silny związek – między stosowaniem energetyzujących napojów a sięganiem po alkohol i narkotyki. Osoby regularnie pijące „energy drinki” częściej sięgają po alkohol i inne używki, oraz wykazują większą tendencję do ryzykownych zachowań [19].

W badanej grupie zauważono również pewien rozdział pomiędzy uczniami kształcącymi się w Cieszynie oraz w Rybniku (ryc. 3). W pierwszej grupie wykazano większe zainteresowanie używkami, gdzie aż 43% badanych stwierdziło że spróbowałoby narkotyków gdyby te były legalne, a 36% odpowiedziało że miało okazję spróbować substancji psychoaktywnych. Najczęściej uczniowie mieli okazję palić marihuanę (30%, n = 21), a 11% zażywało Acodin w celach odurzających. W populacji rybnickiej wykazano nieco mniejsze zainteresowanie środkami psychoaktywnymi – 17% badanych (n = 24) spróbowałoby narkotyków gdyby te były legalne, a 26% (n = 38) ankietowanych proponowano wspólne użycie tych związków. Również w tej grupie marihuana była najpopularniejszą substancją. Uzyskane wyniki mogą być efektem niereprezentacyjności próby (do badania zakwalifikowano większość uczniów tylko 2 szkół). Nasuwa się jednak podejrzenie, że większe zainteresowanie środkami psychoaktywnymi wśród młodzieży Cieszyna wynikać może z bliskości sąsiedztwa Republiki Czeskiej, gdzie od niedawna narkotyki oraz dopalacze posiadane na własny użytek zostały zalegalizowane.

Zdaniem autorów bardzo ważne jest wprowadzenie szerokiego programu przeciwdziałania zażywaniu substancji psychoaktywnych, nie tylko w gimnazjach i szkołach ponad gimnazjalnych, ale również już w szkołach podstawowych. Problem intoksykacji dzieci i młodzieży wyraźnie nasila się [14, 20]. Program ten powinien również obejmować rodziców/opiekunów dzieci, gdyż to oni są odpowie-

Ryc. 3. Różnice w odpowiedziach dotyczących kontaktu ze środkami psychoaktywnymi między uczniami Rybnika i Cieszyna
Fig. 3. The differences in responses, connected with psychoactive substances, between the students from schools in Rybnik and Cieszyn

działni za przekazywanie wartości i kształtowanie postaw młodych dorosłych [21]. Brak świadomości rodziców, ale także wychowawców i pracowników oświaty, nie pozwala na odpowiednio szybkie reagowanie na pierwsze niepokojące sygnały, a tym samym przeciwdziałanie zjawisku.

WNIOSKI

Najwięcej ankietowanych podaje iż miało okazję spróbować marihuany ($n = 21$), rzadziej badani sięgali po alkohol ($n = 15$), czy nikotynę ($n = 12$).

Wyniki wskazują na większe zainteresowanie młodzieży środkami zakazanymi prawnie w RP (marihuana) niż substancjami legalnymi po 18 rż.

Poważnym problemem wydaje się sięganie po leki OTC w celu odurzenia (Dekstrometorfan, pseudoefedryna) 40% ($n = 78$) ankietowanych podaje, że wie skąd można nabyć środki psychoaktywne.

Powyższe wyniki wskazują na konieczność przeprowadzenia działań edukacyjnych i wychowawczych wśród młodzieży szkolnej. Powinno się uwzględnić kwestie skutków zdrowotnych, nadużywania środków psychoaktywnych jak i daleko idące konsekwencje społeczne i interpersonalne.

Badani wykazali się dużą świadomością dotyczącą działań substancji psychoaktywnych

PIŚMIENICTWO

- Okoli C. T., Richardson C. G., Ratner P. A., et al.: Adolescents' self-defined tobacco use status, marijuana use, and tobacco dependence. *Addictive Behaviors* 2008, 33, 1491-1499.
- Lankenau S. E., Teti M., Silva K., et al.: Initiation into Prescription Opioid Misuse among Young Injection. *Int J Drug Policy* 2012, 23, 37-44.
- Kowalewska A., Mazur J.: Smoking initiation and watching television, video, DVD. *Przegl Lek* 2012, 69, 863-866.
- Urbán R., Kökönyei G., Demetrovics Z.: Alcohol outcome expectancies and drinking motives mediate the association between sensation seeking and alcohol use among adolescents. *Addictive Behaviors* 2008, 33, 1344-1352.
- Pach J., Targosz D.: The Krakow model for drug prevention and treatment. *Probl Hig Epidemiol* 2006, 87, 352-358.
- Rasińska R., Nowakowska I.: Palenie tytoniu wśród studentów – porównanie badań własnych z literaturowymi. *Przegl Lek* 2012, 69, 888-893.
- Kłos J., Gromadeczka-Sutkiewicz M.: Palenie papierosów jako aspekt stylu życia. *Przegl Lek* 2008, 10, 553-560.
- Smart R. G., Ogborne A. C.: Drug use and drinking among students in 36 countries. *Addictive Behaviours* 2000, 25, 455-460.
- Pirogowicz I., Pomorski M., Jeżowiecka M., i wsp.: Palenie tytoniu wśród młodzieży gimnazjalnej. *Przegl Lek*, 2004, 61, 1161-1163.
- Gfoerer J. C., Wu L. T., Penne M. A.: Initiation of marijuana use: Trends, patterns, and implications. Rockville: SAMHSA, OAS, 2002.
- Okulicz-Kozaryn K., Borucka A.: Warsaw adolescent alcohol use in a period of social change in Poland: Cluster analyses of five consecutive surveys, 1988 to 2004. *Addictive Behaviors* 2008, 33, 439-450.
- Hibell B., Guttormsson U., Ahlström S. et al. The 2011 ESPAD Report. s.l.: CAN, 2011.

13. Johnson L. A., Johnson R. L., Portier R. B., Current "Legal Highs", J Emerg Med 2013, 44, 1108-1115.
14. Pirogowicz I., Hoffman K., Pirogowicz P., i wsp.: Postawa młodzieży licealnej wobec nałogu palenia tytoniu. Dlaczego tak? Dlaczego nie? Przegl Lek, 2005, 62, 1112-1115.
15. Strasburger V. C., Jordan A. B., Donnerstein E.: Children, Adolescents, and the Media: Health Effects. Pediatr Clin N Am 2012, 59, 533-587.
16. Tomczak E., Wiergowski M., Jankowski Z., et.al.: Dextromethorphan (DXM): New methods of intoxications among teenagers – a case description. Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii 2012, 63, 197-202.
17. Szymański J., Woynarowska B., Mazur J.: Picie napojów alkoholowych przez młodzieższkolną w Polsce i innych krajach. Tendencje zmian w latach 1990-1998. Alkoholizm i narkomania 2001, 14, 213-227.
18. Velazquez C. E., Poulos N. S., Latimer L. A., et al.: Associations between energy drink consumption and alcohol use behaviors. Drug and Alcohol Dependence 2012, 123, 167-172.
19. Arria A. M., O'Brien M. C.: The „high” risk of energy drinks. JAMA 2011, 305, 600-601.
20. Nowacka A., Olszowy Z., Kapala M., Anczyk E., Miśkiewicz Ł., Narkotyki „Sposobem” na życie. Medycyna Środowiskowa 2010, 4, 45-49
21. Muszyńska-Graca M., Dąbkowska B., Skiba M., i wsp.: Rozpowszechnienie stosowania substancji psychoaktywnych wśród młodzieży szkół ponadpodstawowych z wybranych miast województwa śląskiego. Medycyna Środowiskowa 2012, 3, 78-90

Adres do korespondencji:

Mateusz Patyk

Studenckie Koło Naukowe Promocji Zdrowia i Profilaktyki

Chorób przy Katedrze i Zakładzie Higieny Uniwersytetu

Medycznego we Wrocławiu

mtpatyk@gmail.com

tel. 510 143 497